

Kohtuasi C-339/23**Eelotsusetaotluse kokkuvõte vastavalt Euroopa Kohtu kodukorra artikli 98 lõikele 1****Saabumise kuupäev:**

30. mai 2023

Eelotsusetaotluse esitanud kohus:

Sąd Rejonowy w Siemianowicach Śląskich (Siemianowice Śląskie rajoonikohus, Poola)

Eelotsusetaotluse kuupäev:

28. aprill 2023

Hageja:Horyzont Niestandaryzowany Sekurytyzacyjny Fundusz
Inwestycyjny Zamknięty**Kostja:**

LC

Põhikohtuasja ese liikmesriigi kohtus

Hagi 41 177,24 Poola zloti (umbes 8761 euro) tasumiseks koos viivisega hilinemise eest seoses sellega, et kostja LC jättis tarbijakrediidi tagasi maksmata.

Eelotsuse küsimuse ese ja õiguslik alus

Euroopa Parlamendi ja nõukogu 23. aprilli 2008. aasta direktiivi 2008/48/EÜ, mis käsitleb tarbijakrediidilepinguid ja millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu direktiiv 87/102/EMÜ, artikkel 8.

Euroopa Liidu toimimise lepingu artikkel 267.

Eelotsuse küsimus

Kas 23. aprilli 2008. aasta direktiivi 2008/48/EÜ, mis käsitleb tarbijakrediidilepinguid ja millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu direktiiv 87/102/EMÜ, artiklit 8 tuleb tõlgendada nii, et selles väljendatud krediidiandja kohustus hinnata tarbija (krediidivõtja) krediidivõimelisust on võrdväärne nimetatud direktiivis sätestatud ülejäänud kohustustega (eelkõige teavitamiskohustustega artikli 10 ja sellele järgnevate artiklite kohaselt) nii, et karistused, millele viitab direktiivi artikkel 23 ei saa olla erinevad ehk need ei saa ette näha erinevaid õiguslikke tagajärgi seoses iga nimetatud kohustuse rikkumisega eraldivõetult?

Viidatud liidu õigusnormid

Euroopa Parlamendi ja nõukogu 23. aprilli 2008. aasta direktiivi 2008/48/EÜ, mis käsitleb tarbijakrediidilepinguid ja millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu direktiiv 87/102/EMÜ, artikli 8 lõiked 1 ja 2, artikkel 23.

Viidatud liikmesriigi õigusnormid

23. aprilli 1964. aasta tsiviilseadustiku (Kodeks cywilny z dnia 23 kwietnia 1964 r.) artikli 58 lõiked 1, 2 ja 3, artikli 481 lõiked 1, 2, 2¹, 2², 2³, 2⁴.

17. novembri 1964. aasta tsiviilkohtumenetluse seadustiku (Kodeks postępowania cywilnego z dnia 17 listopada 1964 r.) artikkel 505⁴.

12. mai 2011. aasta tarbijakrediidiseaduse (Ustawa o kredycie konsumenckim z dnia 12 maja 2011 r.) artikli 9 lõiked 1–4, artikli 30 lõige 1, artikli 31 lõiked 1 ja 2, artikkel 32, artikkel 33, artikli 45 lõiked 1–5.

29. augusti 1997. aasta pangandusseaduse (Ustawa prawo bankowe z dnia 29 sierpnia 1997 r.) artikli 70 lõiked 1 ja 2, artikkel 78a.

Kohtuasja asjaolude ja menetluse lühikokkuvõte

- 1 28. septembril 2017 sõlmis kostja LC (tarbija) äriühinguga Nest Bank S.A, asukoht Varssavi, varasemate võlgade tasumise eesmärgiga võetava krediidi saamiseks lepingu summas 49 148,06 Poola zlotti (10 457 eurot).
- 2 Krediidilepinguga kohustus kostja maksma laenatud summa tagasi 60 võrdse kuumaksena kuni 3. oktoobrini 2022 ja tasuma nn teenustasu krediidi andmise eest summas 7323,06 Poola zlotti (umbes 1558 eurot), samuti intressi 8365 Poola zlotti (1779 eurot) kapitali kasutamise eest aastase määraga 9,9% (muutuva intressimäära alusel).

- 3 Osa kostja kasutusse antud krediidist oli mõeldud teise laenu tagasimaksmiseks. Ülejäänud summa oli mõeldud tarbimiseks.
- 4 Krediidilepingus oli sätestatud, et krediidi kogusumma on 33 460 Poola zlotti, krediidi kogukulu on 29 113,16 Poola zlotti, tagasimakstav summa kokku on 62 573,16 Poola zlotti, kostja igakuine tagasimakse on 1042 Poola zlotti (umbes 221 eurot).
- 5 Krediidilepingu sõlmimise hetkel oli kostja pensionär ja töötas lisaks 0,5 koormusega. Krediidilepingus märkis kostja, et tema keskmine kuu netosissetulek on 1755,62 Poola zlotti (umbes 373 eurot) ja seejuures tasub ta veel teist laenu, mille kuumakse on 320 Poola zlotti (umbes 68 eurot).
- 6 Krediidilepingus ei lepitud kokku täpset viisi krediidi tagasimaksmise tagamiseks.
- 7 Viivituste tõttu krediidi tagasimaksmisel esitas krediidiandja maksenõudes hagi. Tema kohale asus hilisem hageja, kes omandas haviga hõlmatud nõude loovutuslepingu alusel.
- 8 Esimese astme kohus rahuldab hagi tervikuna ja tegi maksekäsu.
- 9 Selle maksekäsu peale esitas kostja vastulause, milles nõudis sundtäitmise peatamist või maksekäsu hõlmatud summa jaotamist osamakseteks.
- 10 Menetluse käigus tasus kostja osa krediidist kogusummas 25 928 Poola zlotti (umbes 5516 eurot).

Põhikohtuasja poolte peamised argumendid liikmesriigi kohtus

- 11 16. juuni 2020. aasta kohtuistungil täpsustas kostja oma väiteid, rõhutades, et krediidiandja ei hinnanud lepingu sõlmimise hetke seisuga tema krediidivõimelisust. Lisaks esitas kostja muid väiteid lepingutingimuste hindamise kohta nende ebaõigluse kontekstis.
- 12 Hageja võttis hagi osaliselt tagasi summade ulatuses, mille kostja menetluse käigus tasus. Ülejäänud ulatuses jääb hageja põhisumma ja viivise tasumise nõude juurde.

Eelotsusetaotluse esitamise põhjuste lühikokkuvõte

- 13 Direktiivi 2008/48 artikli 8 lõike 1 ja selle direktiivi põhjenduse 28 kohaselt on krediidiandja kohustatud enne krediidilepingu sõlmimist hindama tarbija krediidivõimelisust eelkõige tarbijalt saadud piisava teabe alusel. See kohustus, mis sisaldub ka Poola tarbijakrediidiseaduse artiklis 9, aitab kaasa direktiivi üldeesmärkide saavutamisele tagada liidus tarbijate huvide kaitse kõrge ja samaväärne tase ning hõlbustada hästi toimiva tarbijakrediidi siseturu teket.

- 14 Nende eesmärkide saavutamisele aitavad kaasa ka muud krediidiaandjal lasuvad kohustused, eelkõige teavitamiskohustused, mis on määratletud nimetatud direktiivi artiklites 5 ja 10.
- 15 Euroopa Kohtu praktika kohaselt on nii krediidivõtja krediidivõimelisuse hindamine kui ka teavitamiskohustused, mis krediidilepingu sõlmimisele eelnevad ja selle sõlmimisega kaasnevad, tarbija jaoks põhimõttelise tähtsusega (vt 21. aprilli 2019. aasta kohtuotsus Radlinger, C-377/14, ECLI:EU:C:2016:283, punktid 61 ja 64; 10. juuni 2021. aasta kohtuotsus Ultimo Portofolio Investment (Luxembourg), C-303/20, ECLI:EU:C:2021:479, punkt 29; 5. märtsi 2020. aasta kohtuotsus OPR-Finance s. r. o., C-679/18, ECLI:EU:C:2020:167, punkt 21).
- 16 Nagu kogutud tõendusmaterjalist ilmneb, ei täitnud pank oma kohustust hinnata krediidivõimelisust. Samas ei täitnud kostja eelotsusetaotluse esitanud kohtu hinnangul krediidid saamise tingimusi, sest tal puudus krediidivõimelisus. Tarbija igakuise kogusissetuleku võrdlus krediidid osamaksest tuleneva koormusega viib järeldusele, et igakuise krediidimakse tagasimaksmine seab tarbija olukorda, kus ohus on tema esmaste, eksistentsiaalsete vajaduste rahuldamine. Seejuures ei olnud tarbija ebasoodne rahaline olukord ajutise iseloomuga.
- 17 Direktiivi 2008/48 artiklis 23 on sätestatud, et liikmesriigid kehtestavad eeskirjad karistuste kohta, mida kohaldatakse käesoleva direktiivi alusel vastu võetud riigisiseste õigusnormide rikkumise korral, ning võtavad kõik vajalikud meetmed, et tagada nende rakendamine. Need karistused peavad olema tõhusad, proportsionaalsed ja hoiatavad.
- 18 Direktiivi 2008/48 rakendades ei kehtestanud Poola seadusandja asjakohaseid karistusi selle eest, kui rikutakse kohustust hinnata tarbimiskrediidid võtta sooviva tarbija krediidivõimelisust. Nagu ilmneb Euroopa Kohtu otsusest kohtuasjas C-303/20, ei ole Poola väärtuseadustiku (Kodeks wykroczeń) artiklis 138c ette nähtud karistused tarbija krediidivõimelisuse hindamise kohustuse rikkumise eest piisavad. Need puudused puudutavad nii tarbijakrediidiseadust kui ka pangandusseadust.
- 19 Poola tsiviilõiguse süsteem näeb ette mitu lahendust, mis võimaldavad kohaldada karistusi eraõiguse normide rikkumise eest. Üks selliseid lahendusi on tarbijakrediidiseaduse artikkel 45, mis näeb ette nn tasuta krediidid karistuse, kui krediidiaandja rikub tarbija suhtes teavitamiskohustusi. Seda õigusnormi kohaldatakse aga vaid kitsalt loetletud rikkumistele, mille hulka ei kuulu krediidivõtja krediidivõimelisuse hindamise kohustuse rikkumine.
- 20 Seni on Poola kohtute praktikas olnud valdav seisukoht, et tarbijakrediidiseaduse artiklist 9 tulenev krediidivõimelisuse hindamise kohustus ei ole andnud alust selleks, et tuua kaasa pooltevahelisi lepingulisi suhteid mõjutavaid õiguslikke tagajärgi. Euroopa Kohtu senise praktika kohaselt on selline eeldus aga lubamatu.
- 21 Et tarbijakrediidiseaduse artikkel 45 ei puuduta otseselt tarbija krediidivõimelisuse hindamise kohustuse rikkumist, siis tuleks eelkõige otsida muid õigusnorme, mis

- võimaldavad lahendada asja kooskõlas direktiiviga 2008/48. Selline õigusnorm võiks olla tsiviilseadustiku artikkel 58, mis näeb ette kõige rangema karistuse, nimelt tehingu tühisuse. Eelotsusetaotluse esitanud kohus on seisukohal, et seda õigusnormi tuleks kohaldada ka seoses tarbija krediitvõimelisuse hindamise kohustuse rikkumisega.
- 22 Kuigi karistuste süsteemi valik on liikmesriigi otsustada, peab valitud süsteem tagama direktiivi 2008/48 eespool, punktis 13 viidatud üldiste eesmärkide täitmise.
- 23 Seoses sellega on eelotsusetaotluse esitanud kohtul kahtlusi küsimuses, kas juhul, kui ettevõtjale pandud ja kõnealuste eesmärkide täitmiseks mõeldud kohustused, mis on määratletud direktiivi 2008/48 artiklites 8 ja 10, peaksid olema võrdväärsed, siis kas see tähendab, et liikmesriigi kohaldatavad karistused, millele on viidatud direktiivi 2008/48 artiklis 23, võiksid olla eri rikkumiste puhul erinevad.
- 24 Et kohtuasjas C-303/20 tehtud otsuse punktis 35 viitas Euroopa Kohus kohtu otsustusõigusele taotluse esitamisel ja eelkõige tuvastatud kohustuste rikkumise raskusastmele vastava meetme valimisel, siis kas sellest tuleb järeldada, et see meede peab olema võrdväärne karistustega, mis on ette nähtud muude direktiivi 2008/48 rakendamisel vastu võetud sätetest tulenevate kohustuste rikkumise eest?
- 25 Kui on rikutud direktiivi 2008/48 artiklis 8 (tarbijakrediitiseaduse artiklis 9 või pangandusseaduse artiklis 70) ette nähtud kohustust, kas siis võib kohaldatav karistus olla karmim või leebem kui karistus, mis on ette nähtud näiteks teavitamiskohustuse rikkumise eest direktiivi artikli 10 kohaselt? Kas otsustusõigus liikmesriigi õiguses ette nähtud karistuste võrdväärsuse hindamisel kuulub üksnes riigisisese õiguse alla või on see direktiivis sätestatud kohustuste samaväärsuse hindamise tagajärg?
- 26 Eeltoodud kahtlused kerkivad üles käesolevas asjas. Tsiviilseadustiku artiklis 58 ette nähtud karistuste kohaldamise korral muutub leping tühiseks, mistõttu ei ole ükski selle säte enam pooltele siduv. Tarbijakrediitiseaduse artiklis 45 ette nähtud karistus ei too kaasa lepingu tühisust, võimaldab aga mitte koormata tarbijat viivise ja muude krediitkuludega.
- 27 Praktikas on üldlevinud, et nn tasuta krediidi karistus ei hõlma lepingulise intressiga seotud sanktsioone kohustuste täitmisega viivitamise eest. See tähendab, et tarbijakrediitiseaduse artikli 45 kohaldamise korral määratakse viivise kohustuste täitmisega viivitamise eest lepingu alusel (ja see on sel juhul 24,50% aastas), tsiviilseadustiku artiklis 58 ette nähtud karistuste puhul tuleneb hilineamise eest viivise arvestamise määr seadusest (viivis on 12,25% aastas).
- 28 Seejuures leiab eelotsusetaotluse esitanud kohus, et Euroopa Kohtu senises praktikas ei ole seatud kahtluse alla ühegi nimetatud karistuse tõhusust, proportsionaalsust ega hoiatavat mõju direktiivi 2008/48 artikli 23 kriteeriumide kohaselt.

- 29 Tuleb aga rõhutada, et Euroopa Kohtu käsitletud juhtumid nende sanktsioonide kohaldamisel puudutavad eri liikmesriikide õigussüsteeme ja liikmesriigid on selles osas autonoomsed. Kas aga selline karistuste erinevus direktiivi 2008/48 artikli 23 kontekstis tuleks lugeda lubatavaks ühe liikmesriigi riigisisese õiguse raames olukorras, kus sellest direktiivist tulenevaid kohustusi tuleks hinnata võrdväärtsetena ehk ühe tasandi kohustustena, mis täidavad samu eesmärke?
- 30 Et tagada karistuste vastavus direktiivi 2008/48 artiklis 23 määratud kriteeriumitele, peab eelotsusetaotluse esitanud kohus võtma arvesse asjaolu, et õiguse hetkeseis ei ole ei piisavalt täpne ega selge, mistõttu on keskmise, asjakohaste õigusteadmisteta tarbija võimalus seda hinnata vähemalt ebapiisav.
- 31 Paljude sanktsioonide kooseksisteerimine liikmesriigi õiguses ei muuda liidu õigusest tulenevate õiguste kasutamise õiguslikke aluseid mitte ainult ebaselgeks ja ebatäpseks, mis toob kaasa nende soovitava toime (*effet utile*) vähenemise, vaid ka – mis on eriti oluline – eristab rikkumiste eest määratavaid sanktsioone proportsionaalsuse kontekstis ühest liidu õigusaktist, nimelt direktiivist 2008/48 tulenevate kohustuste rikkumise puhul.
- 32 Euroopa Kohtu vastusest saab eelotsusetaotluse esitanud kohus teada, kas direktiivist 2008/48 tulenevate kohustuste rikkumise korral on lubatud erinevad karistused (eespool kirjeldatud tähenduses). Eelotsusetaotluse esitanud kohus soovib aga rõhutada, et tema eesmärk ei ole saada nõuandeid, milliseid liikmesriigi õiguse sätteid kohaldada, vaid – kui Euroopa Kohus peab seda asjakohaseks – tõlgendada liidu õiguse sätteid eeltoodud ulatuses.
- 33 Euroopa Kohus ei ole seni teinud otsust eelotsuse küsimuses tõstatatud probleemide kohta. Vastus sellele küsimusele puutub otseselt asjasse käesoleva asja lahendamise ehk tarbija krediitvõimelisuse hindamise kohustuse täitmata jätmise asjakohaste (arvestades direktiivi 2008/48 artikli 23 kriteeriume) tagajärgede hindamisel, eelkõige sanktsioonide tõhususe, proportsionaalsuse ja hoiatava mõju hindamise kontekstis.